

UNIwersYTET WARSZAWSKI

Mgr Sylwia Wit vel Wilk

Własność przemysłowa jako narzędzie osiągnięcia przewagi konkurencyjnej

**Streszczenie rozprawy doktorskiej
przygotowanej w dyscyplinie: Nauki o Zarządzaniu i Jakości**

wykonanej pod kierunkiem

dr hab. prof. ucz. Igora Postuły

Wydział Zarządzania, Uniwersytet Warszawski

dr hab. prof. ucz. Justyna Ożegalska - Trybalska

Wydział Prawa i Administracji, Uniwersytet Jagielloński

Warszawa, 2022

Spis treści streszczenia rozprawy

1. Tło problemu badawczego i uzasadnienie wyboru tematu.....	2
2. Cele rozprawy i pytania badawcze.....	5
3. Metody badawcze.....	8
4. Struktura rozprawy.....	16
5. Wnioski, rekomendacje, ograniczenia badawcze i przyszłe kierunki badań.....	16
6. Spis treści rozprawy.....	31
7. Bibliografia wykorzystana w streszczeniu.....	34

1. Tło problemu badawczego i uzasadnienie wyboru tematu

Przedmiotem rozprawy jest własność przemysłowa w ujęciu strategicznego narzędzia osiągania przewagi konkurencyjnej. Eksploracja tego obszaru zidentyfikowała lukę poznawczą i potrzebę diagnozy zjawisk rynkowych powstałych na skutek stosowania narzędzi regulacyjnych oraz synergicznych zależności odnoszących się do ekonomicznych skutków ich oddziaływania na rynek.

Przedmiotowa praca wpisuje się problemowo w potrzeby przedsiębiorców, których sukces rynkowy zależy, między innymi, od wyboru strategii zarządzania w obszarach specjalistycznej wiedzy i innowacyjności. Zważywszy, iż jednym z podstawowych elementów, warunkujących uzyskanie i utrzymanie przewagi konkurencyjnej na rynku, stały się wartości niematerialne, a prawa własności intelektualnej mają służyć ekspansji rynkowej, obronie uzyskanej pozycji oraz blokowaniu konkurentów (Miąsik, 2012, s.21), obszar ten stanowi istotną płaszczyznę aktywności gospodarczej.

Zjawiska ekonomiczne zachodzące w gospodarce opartej na wiedzy determinują potrzebę korzystania z regulacji i systemów dysponujących narzędziami w obszarach ochrony pozycji rynkowej przedsiębiorcy i walki o jej utrzymanie. Przedsiębiorcy musi się obiektywnie opłacać to, o co zabiega współczesna, oparta na wiedzy gospodarka, czyli tworzenie innowacji i dzielenie się nią w celu generowania wiedzy, na bazie, której powstawać mogą innowacyjne produkty. Państwo, przyznając monopol kreuje prawo, którego podstawowym celem dla uprawnionego są korzyści w sferach ekonomicznej i rynkowej. „Wielu ekonomistów (...) przyjęło pogląd, że dopiero przewidywany zysk wraz z możliwością posiadania monopolu wynikającego z opatentowania wynalazku pobudzą wynalazców i inwestorów do podjęcia pionierskich badań i eksperymentów”(Karbowski i in, 2016). Taka argumentacja upowszechniła pogląd, że ochrona własności przemysłowej (w tym system patentowy) jest podstawowym, najważniejszym czynnikiem decydującym o motywacji w zakresie powstawania innowacji i przedsięwzięcia działań mających na celu tworzenie wynalazków.

Analiza własności przemysłowej, rozumianej w kontekście ekonomicznym jako innowacja, zaś w kontekście regulacyjnym w charakterze prawa własności przemysłowej, posłużyła do zdiagnozowania zależności w obu tych obszarach w celu zbadania efektywności narzędzi regulacyjnych i ich wpływu na osiągnięcie i utrzymanie pozycji konkurencyjnej przedsiębiorców.

Ocena ww. aspektów prowadzi do aksjologicznych konstatacji na płaszczyźnie ekonomiczno - prawnego wartościowania praw własności przemysłowej (innowacji) w kierunku skuteczności systemu ich ochrony. Ochrona ta, wywodząca się z monopolu, uzyskiwana jest w wypadku

wynalazku oraz wzorów użytkowego i przemysłowego w zamian za publiczne ujawnienie wiedzy. Zależności te determinują rozwój gospodarczy, aby jednak powstały i mogły się kształtować powinien istnieć system regulacyjny, dający innowatorom z jednej strony maksymalnie szeroką ochronę przed naruszeniami (tarczę), z drugiej zaś efektywne narzędzie, którym będzie można skutecznie walczyć z konkurencją (miecz). Prawo własności bowiem, „w najszerszym rozumieniu - ma chronić właścicieli przed nieautoryzowanym wykorzystywaniem ich dobra przez osoby trzecie” (Biga, 2017, s.23).

Rezultaty badań prowadzonych w odniesieniu do ww. aspektów stanowią podstawę teoretyczną w zakresie wnioskowania empirycznego, które ma na celu zbadanie, czy i jak regulacyjnie zmonopolizowana własność przemysłowa wpływa na rynkową pozycję przedsiębiorcy.

Jednym z istotnych w tym zakresie instrumentów jest regulacja tworząca, oparte na wyłączności rynkowej (monopolu), prawa własności przemysłowej, wśród których na szczególną uwagę, w aspekcie interdyscyplinarnego przedmiotu niniejszej dysertacji, zasługuje system patentowy.

Analiza celu prawa własności przemysłowej prowadzi do wniosku, iż powinno ono pełnić funkcję utylitarną. Przedmiot tego prawa wpisuje się w aspekty ekonomicznej analizy prawa, zgodnie, z którą celem prawa ma być efektywna alokacja dóbr. „Badanie prawa własności przemysłowej w konwencji ekonomicznej analizy prawa przynosi kompleksowe odpowiedzi na pytania kluczowe dla polityki rozwoju i polityki innowacyjnej”(Biga, 2015, s.37). Eksploracja regulacji w takiej konwencji ma na celu osiągnięcie rezultatu w zakresie nauk o zarządzaniu i jakości. Z tego między innymi względu, analiza systemu praw własności przemysłowej w konwencji ekonomicznej analizy prawa, pozwoliła na wskazanie, które z tych narzędzi regulacyjnych są ekonomicznie efektywne i czy sposób realizacji ochrony, w krajowym systemie prawnym, spełnia oczekiwania współczesnego rynku funkcjonującego w realiach gospodarki napędzanej wiedzą.

Rozprawa, nie porusza, na co wskazywałby pojemny semantycznie jej tytuł, problematyki związanej z ochroną konkurencji. Zgodnie z przyjętym założeniem badawczym dotyczy bowiem aspektów regulacji rynku w ramach procedur stosowanych w Urzędzie Patentowym RP (UP RP), ze szczególnych uwzględnieniem trybu spornego, którego orzeczenia ingerują w ochronę (utrzymanie bądź jej zniesienie) praw własności przemysłowej.

Przyjęto, iż wnioskowanie empiryczne, dotyczące przedmiotu pracy, będzie obiektywnie możliwe z zastosowaniem analizy sytuacji podmiotów, które korzystały z monopolu na własność przemysłową, a następnie go utraciły ze skutkiem *ex tunc* (tak jakby monopol nigdy

nie został przyznany) przez unieważnienie prawa spowodowane skutecznym działaniem konkurenta rynkowego. Takie odniesienie bazujące na obserwacji zjawiska generującego skutki w obszarach ekonomicznym i prawnym w kontekście sytuacji podmiotu, który czerpał korzyści ekonomiczne i prawne z tytułu udzielonego prawa, a następnie zostało mu to uniemożliwione z administracyjnym zniesieniem wszystkich ww. skutków wstecz, wydaje się racjonalne i logiczne z punktu widzenia badania efektywności zjawiska własności przemysłowej w kontekście jego wpływu na pozycję rynkową przedsiębiorców i konkurencyjność.

Postępowanie to, jako narzędzie procesowe służące do rozstrzygania spraw z zakresu własności przemysłowej, stanowi jeden z elementów krajowego systemu ochrony, umożliwiający uzyskanie orzeczenia w przypadku wystąpienia konfliktu interesów i zagrożenia rynkowej pozycji konkurencyjnej przedsiębiorców. Regulacja dotycząca prawa własności przemysłowej ustanawia dla UP RP wyłączną właściwość w zakresie, między innymi, rozstrzygania wniosków o unieważnienie patentu, w tym patentu europejskiego, udzielonego w trybie Konwencji o patencie europejskim, oraz prawa ochronnego do wzorów użytkowych.

Kolegium orzekające ds. spornych, działające w ramach struktur UP RP, orzeka w trybie spornym, po przeprowadzeniu jawnej rozprawy z udziałem stron. Rozstrzyganie sporów, procedowanych w oparciu o regulacje administracyjne i przepisy dotyczące własności przemysłowej, wymaga przeprowadzania szczegółowego postępowania dowodowego, a decyzje wydawane po jego zakończeniu mają dla unieważnień skutek *ex tunc*, statuując, od chwili ogłoszenia, nowy, uregulowany ze skutkiem wstecz (tak jakby patent, prawo ochronne nigdy nie istniały) stan ekonomiczno - prawny. Decyzje wydawane w tym trybie weryfikują, często definitywnie, rynkowy byt innowacji i mogą zmieniać poziom wskaźnika jej intensywności, być może, kształtując ostatecznie ocenę zdolności innowacyjnej przedsiębiorcy. Z tego względu to wielopłaszczyznowe w systemie administracyjnym postępowanie może mieć istotne znaczenie w zakresie zmiany pozycji rynkowej przedsiębiorcy, prowadząc w rezultacie do regulacji konkurencji na rynku. Analitycznie zasadne jest zatem zbadanie tego narzędzia i przyjrzenie się skutkom jego oddziaływania na rynek.

Postępowanie prowadzone przez kolegia orzekające ds. spornych UP RP z uwagi na specyfikę procesową, złożoność materialno - prawną a także trudny dostęp do źródeł badawczych, nie doczekało się szerszej analizy skutkowej i badań w piśmiennictwie (w tym monografii naukowej), co jednoznacznie świadczy o potrzebach w zakresie wypełnienia tej luki. Ze względu na właściwość trybu spornego, obejmującą swym zakresem także patenty europejskie i prawa międzynarodowe, możliwe było również prześledzenie sposobu wykorzystywania

przez podmioty rynkowe zjawiska synergii ochrony praw własności intelektualnej, stanowiącej dodatkowy, istotny czynnik osiągnięcia przewagi na rynku.

Z założenia praca obejmuje obszar badawczy dotyczący poziomu mikro (przedsiębiorców biorących udział w charakterze stron w postępowaniu spornym). Jednak wnioski wynikające z analizy materiału badawczego uzyskanego z tej płaszczyzny będą mogły mieć, z uwagi na przedmiot badań, znaczenie w skali makro na płaszczyźnie procesu innowacji, regulacji własności przemysłowej i systemowej organizacji jej ochrony.

Zakresem badań objęto krajowy rynek innowacji zabezpieczonych prawem własności przemysłowej, mających źródła w regulacjach krajowych i unijnych.

Analiza wskazanych wyników pozwala na uznanie, iż przedmiotowa praca wpisuje się problemowo w potrzeby współczesnego rynku, na którego kategoryzację wpływa wybór strategii zarządzania w obszarach specjalistycznej wiedzy i innowacyjności. Egzegeza zagadnień dotyczących ekonomiczno - prawnych aspektów przedmiotowej rozprawy wskazuje, zaś, iż jest ona interdyscyplinarną pracą badawczą, charakteryzującą własność przemysłową w ujęciu pragmatycznym, w kategorii narzędzia wykorzystywanego przez przedsiębiorców w celu osiągnięcia przewagi konkurencyjnej z wykorzystaniem instrumentów regulacji administracyjnych dotyczących unieważniania i stwierdzania wygaśnięcia praw wyłącznych (w trybie spornym).

Praca uwzględnia stan prawny na dzień 1 lutego 2022 roku.

2. Cele rozprawy i pytania badawcze

Celem poznawczym rozprawy jest eksploracja i wyjaśnienie zjawiska własności przemysłowej (innowacji) w kategorii ekonomiczno - regulacyjnego narzędzia służącego uzyskaniu i ochronie rynkowej przewagi konkurencyjnej. Aspekt ten jest istotny z uwagi na właściwości współczesnej gospodarki, w sposób naturalny ewoluującej w kierunku zorientowanym na innowacyjność, co z kolei determinuje problemy rynkowe związane ze skutecznością regulacji prawnych i ich ekonomicznym oddziaływaniem.

W sferze pragmatycznej przedmiotowa rozprawa ma na celu: **(1)** sformułowanie rekomendacji w zakresie kierunków działań strategicznych na poziomie polityki innowacyjnej w skali mikro i makro, w sferze ochrony własności przemysłowej i konkurencyjności, w tym rozwiązań de lege ferenda dla regulacji własności przemysłowej oraz **(2)** weryfikację klasycznego modelu procesu innowacyjnego w aspekcie ochrony własności przemysłowej, wynikiem której jest propozycja uzupełnienia tego modelu o nowy element, a także **(3)** przygotowanie założeń projektu modelu strategii opartej na regulacyjnej własności przemysłowej (zwanego Modelem Strategii D IP).

Podstawowymi źródłami części pragmatycznej są dane uzyskane z wykorzystaniem: wywiadów indywidualnych (przeprowadzonych w dwóch grupach respondentów) i analizy obserwacyjnej pracy kolegów orzekających ds. spornych UP RP zajmujących się orzekaniem w trybie spornym w okresie od 2017 do 2019 roku. Wskazany zakres temporalny został przyjęty ze względu na możliwość zbadania prawomocnych orzeczeń (orzeczenia wydane w latach 2020 - 2021 w większości nie mają tego przymiotu) oraz z uwagi na okoliczności, iż praca kolegów oraz otoczenie gospodarcze w latach 2020 - 2021 nie mają, z przyczyn obiektywnych, wynikających ze światowego stanu pandemii, waloru reprezentatywności badawczej dotyczącej przedmiotu pracy.

W odniesieniu do ww. celów sformułowano problem badawczy, którego istota sprowadza się do identyfikacji i oceny efektywności własności przemysłowej, jako narzędzia służącego osiągnięciu przewagi konkurencyjnej. Problem ten został rozwinięty za pomocą następujących pytań badawczych: **PB1** Jak zmonopolizowana innowacja wpływa na osiągnięcie przewagi konkurencyjnej przedsiębiorcy?; **PB2** W jaki sposób regulacyjne narzędzia wspierania innowacyjności determinują skuteczność osiągnięcia przewagi konkurencyjnej przedsiębiorcy?; **PB3** Które z przedmiotów prawa własności przemysłowej mają wpływ na wskaźniki innowacyjności?; **PB4** Jakie narzędzia regulacyjne determinują strategię innowacji?; **PB5** W jaki sposób instrumenty administracyjne, wykorzystywane w postępowaniu unieważniającym prawa własności przemysłowej (tryb sporny), determinują efektywność konkurencyjności gospodarki rynkowej?; **PB6** W jaki sposób wybór rodzaju strategii zarządzania innowacyjnością determinuje sposób jej systemowej ochrony?.

Weryfikacja trafności wyboru problemu oraz uzyskanie odpowiedzi na postawione pytania badawcze zostały przeprowadzone w oparciu o metody opisowo-empiryczne, wybrane z zachowaniem paradygmatu funkcjonalistycznego. W tym zakresie przyjęto triangulacyjny model badawczy, który, zgodnie z założeniami metodologicznymi wskazanymi przez Czarzastego i Kosterę (Kostera, 2013, s. 98), „dotyczy wykorzystania pakietu zróżnicowanych metod w celu uzyskania spójnych podstaw empirycznych dla wnioskowania.

W celu zapewnienia rzetelności badań przyjęto model oparty o założenia dwóch typów triangulacji: triangulacji danych, polegającej na użyciu danych z różnych źródeł oraz triangulacji metodologicznej, bazującej na przyjęciu trzech metod badawczych: analizy dokumentów (tekstów piśmiennictwa i orzecznictwa), wywiadów antropologicznych (otwartych), pogłębionych, indywidualnych oraz obserwacji uczestniczącej. Połączenie ww. metod umożliwiło wieloaspektową interpretację zjawisk i instrumentów występujących w ekonomicznym i regulacyjnym systemach stymulujących gospodarkę w obszarach monopolu

chronionej innowacyjności (własności przemysłowej). Metody te uzupełniły się, zwiększając wartość badań.

Na potrzeby niniejszej pracy, w aspekcie ontologicznym, przyjęto realistyczne podejście do tego, czym jest własność przemysłowa w ujęciach nauk o zarządzaniu, ekonomii i prawa i jaki ma wpływ na rynek (konkurencyjność), zaś w konwencji epistemologicznej przyjęto pozytywistyczny program badań w paradygmacie funkcjonalistycznym.

Zastosowanie takiej konwencji badawczej wpisuje się w charakter celów przedmiotowej pracy, które w ujęciu ogólnym sprowadzają się do oceny oddziaływania rynkowego zmonopolizowanych praw wyłącznych. W tej konwencji ocenie podlegać będą obowiązujące regulacje i, uzyskane w procesie badawczym, orzecznictwo podmiotów stosujących prawo i je tworzących.

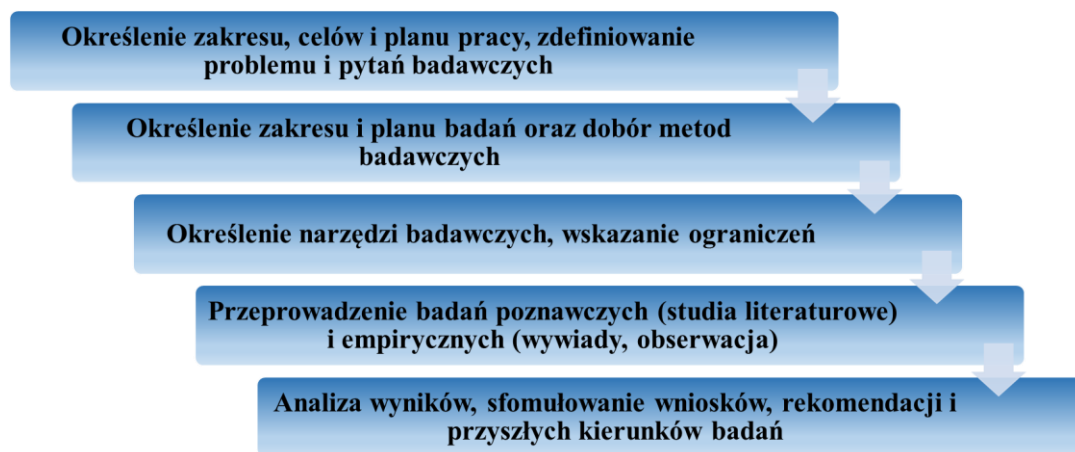
Ocena ww. aspektów prowadzi do aksjologicznych konstatacji na płaszczyźnie ekonomiczno-prawnego wartościowania praw własności przemysłowej (innowacji) w kierunku skuteczności systemu ich ochrony. Ochrona ta, wywodząca się z monopolu, uzyskiwana jest w wypadku wynalazku oraz wzorów użytkowego i przemysłowego w zamian za publiczne ujawnienie wiedzy.

Ponieważ prawo stanowi formalną podstawę badanego zjawiska, regulacje prawne są koniecznym punktem odniesienia dla eksploracji własności przemysłowej jako narzędzia służącego uzyskaniu i ochronie rynkowej przewagi konkurencyjnej. Z tego względu badania dotyczące przedmiotu rozprawy zostały przeprowadzone w paradygmacie funkcjonalistycznym z zastosowaniem metod badawczych właściwych zarówno dla prawa i zarządzania (analiza regulacji prawnych i dokumentów) jak i typowych dla nauk o zarządzaniu (indywidualne wywiady).

Szczególną płaszczyzną badawczą na gruncie której można osiągnąć założenia realizmu prawniczego, stanowiącego uzupełnienie ekonomicznej analizy prawa, poprzez obserwację i ocenę ekonomiczno-rynkowej skuteczności ochrony praw własności przemysłowej jest, realizowane przez UP RP na gruncie przepisów administracyjnych postępowanie w trybie spornym, znoszące z rynku monopol, przyznany w związku z udzieleniem ochrony na przedmioty własności przemysłowej. Sytuacja, w której właściciele prawa wyłącznego, czerpiący z niego korzyści ekonomiczne (i prawne) zostają tych uprawnień pozbawieni ze skutkiem takim, jakby nigdy ich nie uzyskali (ex tunc) stanowi istotny badawczo materiał, którego analiza pozwoliła wnioskować na płaszczyźnie efektywności regulacji rynku i ochrony pozycji konkurencyjnej przedsiębiorców - stron postępowań spornych.

3. Metody badawcze

Wybór metod badawczych zdeterminowany został charakterem nauk o zarządzaniu i jakości, który, co w sposób szczególny uwidacznia się w aspekcie przedmiotu niniejszej rozprawy, cechuje interdyscyplinarność, odzwierciedlająca się powiązaniem z obszarami prawa, ekonomii i nauk o zarządzaniu. Przyjęte dla realizacji celów pracy metody badawcze mają w założeniu zapewnić osiągnięcie synergicznych wyników. Dane wykorzystane w przedmiotowej rozprawie oraz oparte na ich podstawie wyniki badań zostały poddane weryfikacji pod kątem spełnienia kryteriów rzetelności (spójności i wiarygodności) oraz trafności dobru zastosowanych metod badawczych (Kvale, 2012). W oparciu o te założenia skonstruowano proces badawczy, który, w ujęciu ogólnym, przedstawia się w sposób wskazany na rys. 1.

Rys. 1. Przebieg procesu badawczego w ujęciu ogólnym; źródło: opracowanie własne.

W oparciu zaś o założenia metodologiczne paradygmatu funkcjonalistycznego, odnoszące się do trzech rodzajów triangulacji, zastosowano trzy metody badawcze mające na celu dostarczenie źródeł służących odpowiedziom na pytania badawcze, są to: studia literaturowe, pogłębione wywiady indywidualne i bezpośrednia obserwacja uczestnicząca.

Opis ww. metod w odniesieniu do procesu badawczego, zastosowanego w przedmiotowej pracy, przedstawia, ujęta w tabeli nr 1, matryca logiczna.

Tabela nr 1. Matryca logiczna procesu badawczego.

L.p.	Metoda badawcza	Opis metody Badawczej	Odniesienie do pytania badawczego
1.	Studia literaturowe (analiza piśmiennictwa, orzecznictwa, danych faktograficznych i statystycznych)	Analiza krytyczna piśmiennictwa, orzecznictwa i danych faktograficznych i statystycznych.	PB2,PB3, PB4, PB6

2.	Standaryzowane wywiady pogłębione indywidualne	15 wywiadów pogłębionych indywidualnych przeprowadzonych z przedsiębiorcami – stronami sporów o unieważnienie praw wyłącznych, w celu identyfikacji wpływu własności przemysłowej na osiągnięcie przewagi konkurencyjnej.	PB1, PB2, PB3, PB4, PB5, PB6
		10 wywiadów pogłębionych indywidualnych przeprowadzonych z członkami KO w celu zdiagnozowania wpływu instrumentów administracyjnych na konkurencyjność gospodarki rynkowej.	
3.	Obserwacja uczestnicząca bezpośrednia	Uczestniczenie w unieważnianiu praw wyłącznych (w charakterze Przewodniczącego Kolegiów Orzekających ds. Spornych UP RP) i w organizacji systemu zajmującego się monopolizacją własności przemysłowej (w charakterze przez ponad 10 lat Dyrektora Departamentu Orzecznictwa UP RP - jednostki organizacyjnej UP RP zajmującej się organizacją pracy kolegiów orzekających ds. spornych UP RP).	PB1, PB2, PB3, PB4, PB5, PB6

Źródło: opracowanie własne.

Zaprezentowana logiczna matryca metod badawczych, wykorzystanych w ramach rozprawy, zawiera podstawowe elementy realizacji procesu badawczego, który odzwierciedla macierz na rys.2.

Rys. 2. Macierz procesu badawczego; źródło: opracowanie własne.

Część teoretyczną rozprawy przygotowano w oparciu o metodę analizy krytycznej, której poddano właściwą przedmiotowo literaturę nauk o zarządzaniu i jakości, ekonomiczną i prawną, krajową i unijną judykaturę (orzecznictwo) oraz dane dotyczące własności przemysłowej udostępnione przez polski oraz międzynarodowe organy prowadzące statystyki w zakresie własności intelektualnej. Podstawę badań stanowi także treść regulacji określających zasady uzyskiwania i ochrony praw własności przemysłowej z punktu widzenia aspektów ekonomicznych z uwzględnieniem regulacji wykonawczych.

Analiza literatury przedmiotu oraz regulacji prawnych służy eksploracji prawnego systemu administracyjnego, mającego na celu przedstawienie reżimu ochrony prawnej przedmiotów prawa własności przemysłowej. Stanowi niezbędny etap w zakresie realizacji celu pracy, jest bowiem punktem odniesienia dla badań jakościowych przyjętych dla części poznawczej rozprawy. Określa również ramy teoretyczne regulacyjnego funkcjonowania rynku niezbędne do wnioskowania *de lege ferenda*.

Przyjęcie opisanej metody badawczej posłużyło do wyjaśnienia zjawisk innowacji i praw własności przemysłowej, jako determinant przewagi konkurencyjnej (pytania badawcze PB1, PB2, PB3, PB4, PB5, PB6). Analiza w obszarze interdyscyplinarnych i synergicznych zależności kształtujących się na styku zjawisk rynkowych, ekonomicznych i prawnych pozwoliła na usytuowanie innowacji w konwencji ekonomicznego desygnatu własności przemysłowej - praw własności przemysłowej zaś, jako jej prawnego odpowiednika. Taka konstatacja umożliwiła usystematyzowanie pojęcia własności przemysłowej, jako narzędzia ekonomicznego oddziałującego na rynek oraz pozwoliła na zbadanie odniesień regulacyjnych w tym obszarze (PB1, PB 2, PB3, PB4).

W odniesieniu do części poznawczej, w zakresie pozyskania danych i ich analizy, wykorzystano instrumenty metody jakościowej, takie jak: pogłębione, zmodyfikowane wywiady indywidualne oraz obserwację uczestniczącą, a także posiłkowo narzędzia metody statystycznej.

Przyjmuje się, iż stosowanie metod jakościowych najskuteczniej umożliwia poznanie przyczyn leżących u podstaw badanych zjawisk ekonomicznych i rynkowych, pozwala na uzyskanie szerszego spektrum badanych problemów oraz na wykorzystanie inicjatywności interesariuszy, którzy często występują w roli osób badanych. Takie funkcjonalne przymioty narzędzi metod jakościowych są pożądane z punktu widzenia osiągnięcia celu poznawczego przedmiotowej pracy. Z tych względów dokonano wyboru narzędzi badawczych uznając, iż najbardziej odpowiednimi, z przyczyn wskazanych powyżej, będą wywiady: indywidualny i grupowy a

także, z uwagi na doświadczenia zawodowe autorki i miejsce ich realizacji (UP RP), bezpośrednia, obserwacja uczestnicząca. Z uwagi na ograniczenia badawcze wynikające z wprowadzenia stanu epidemicznego, w celu minimalizowania ryzyka wynikającego z zagrożeń dla respondentów, którzy w początkowych założeniach mieli być uczestnikami bezpośrednich wywiadów grupowych, planowane wywiady przekształcono w wywiady indywidualne. Analiza materiału badawczego uzyskanego na skutek tej zmiany prowadzi do wniosku, iż jego wartość merytoryczna, zarówno w zakresie danych jak i ocen wskazanych przez respondentów nie różni się od tego, który mógłby zostać pozyskany na skutek pierwotnie zakładanej formy wywiadu. Jest to skutek odpowiedniego doboru pytań scenariuszowych, w zakresie ich formy i treści, które pozwoliły na interpretatywne rozumienie rzeczywistości z wykorzystaniem prezentacji różnic i podobieństw między wskazanymi przez respondentów przypadkami, celem identyfikacji zachodzących tendencji. Zastosowanie tej metody umożliwiło uchwycenie pragmatycznej zależności badanych zjawisk na rynku własności przemysłowej.

Z perspektywy ww. cech omawianych narzędzi badawczych, kluczowym zagadnieniem jest przygotowanie scenariusza wywiadów, określenie ich liczby oraz dobór respondentów, którzy powinni zostać zrekrutowani w oparciu o metodę celowościową.

Pogłębione standaryzowane wywiady indywidualne zostały skierowane do dwóch grup respondentów: pierwszą z nich stanowiły strony postępowania (ich pełnomocnicy w osobach rzeczników patentowych), w drugiej grupie wywiady przeprowadzono z Przewodniczącymi Kolegiów Orzekających ds. Spornych UP RP i wybranymi ekspertami zajmującymi się unieważnianiem praw wyłącznych.

Autorka przeprowadziła łącznie 25 wywiadów. Liczba respondentów okazała się wystarczająca, aby móc uogólnić i porównać wyniki badań oraz przeprowadzić dogłębną analizę zgromadzonego materiału badawczego (Kvale, 2012). Wywiady były wykonywane sukcesywnie w okresie czerwiec 2020 – kwiecień 2021 i zostały przeprowadzone samodzielnie przez autorkę po uprzednim wysłaniu ich scenariuszy indywidualnie każdemu z respondentów oraz po przeprowadzeniu z każdym z respondentów rozmowy wprowadzającej. Uczestnicy wywiadów odpowiadali na pytania w ustalonych przez siebie warunkach (zdalnie) miejsca i czasu. Dowolność w tym zakresie pozwoliła uczestnikom na zachowanie komfortu percepcyjnego i wymaganej dla udzielania wyczerpujących, rzetelnych odpowiedzi, koncentracji. Przyjęcie takich uwarunkowań realizacyjnych, z uwagi na skomplikowaną materię badawczą i otwarty charakter pytań, wymagających przedstawienia eksperckich opinii, okazało się wartościowe dla wyników badań.

Drugą, z zaproponowanych dla potrzeb dysertacji, empirycznych metod badawczych była obserwacja. Zgodnie z Kosterą (Kostera, 2013, s. 101) obserwacja uczestnicząca ma miejsce wówczas, gdy badacz jest uczestnikiem organizacji/społeczności i z tej pozycji przeprowadza badania. W tym zakresie postanowiono wykorzystać fakt, iż autorka od 2009 r. zajmuje się zawodowo w charakterze Przewodniczącego Kolegiów Orzekających UP RP unieważnieniem praw wyłącznych i tworzeniem w tym zakresie oficjalnej linii orzeczniczej RP.

Sytuacja epidemiczna zdeterminowała konieczność zmodyfikowania zaplanowanych wcześniej form badawczych. Wywiad grupowy został zmieniony w standaryzowany wywiad indywidualny. Zmiana ta nie wpłynęła, na jakość i zakres uzyskanych danych. Mimo ujednolicenia tej metody badawczej zróżnicowane pozostały, ze względu na różnice doświadczeń zawodowych respondentów, narzędzia w postaci scenariusza pytań. Z tego względu przeprowadzono dwa rodzaje badań kwalifikowane typem respondentów - oba, po modyfikacji metody, mają charakter standaryzowanych, pogłębionych wywiadów indywidualnych.

Typ pierwszy został, zgodnie z pierwotnymi założeniami, przeprowadzony w środowisku przedsiębiorców (stron postępowania spornego). Ze względu na fakt, iż w spór o unieważnienie prawa zaangażowane są dwie strony postępowania, badanie zostało przeprowadzone zarówno wśród uprawnionych do prawa wyłącznego (podmiotów atakowanych) jak i wnioskodawców (podmiotów, które domagają się usunięcia z obrotu konkurenta rynkowego poprzez pozbawienie monopolu na wyłączne, zarobkowe korzystanie z innowacji). Standaryzowane wywiady indywidualne przeprowadzono, zgodnie z założeniami rozprawy, z 15 przedstawicielami przedsiębiorców (polskich i zagranicznych), którzy byli stronami postępowań administracyjnych ze skutkiem unieważnienia prawa wyłącznego. Ponieważ ze względu na specyfikę ww. postępowań w założeniach przyjęto możliwość wyboru respondentów również z kręgu profesjonalnych pełnomocników obu ww. stron w osobach rzeczników patentowych - ostatecznie to ta grupa zawodowa stała się docelową. Skierowanie wywiadów do respondentów, którzy są predestynowani zawodowo do wykonywania zawodu nie tylko na płaszczyźnie procesowej reprezentacji przedsiębiorców w sporach o unieważnienie praw, ale również na etapie ich udzielenia (przymus rzeczniowski przy zgłoszeniach wynalazków) i tworzenia strategii biznesowych z udziałem chronionych innowacji, pozwoliło na uzyskanie materiału zawierającego szerokie spektrum odniesień. Respondenci wypowiadali się z perspektywy przedsiębiorców i swoich doświadczeń zawodowych w istotnych dla ich pracy obszarach IP.

Celem standaryzowanego wywiadu indywidualnego przeprowadzonego w grupie pierwszej było pozyskanie materiału badawczego odnoszącego się:

- 1) do stosunku przedsiębiorcy do innowacji w kategoriach budowania strategii rynkowej,
- 2) do znaczenia dla przedsiębiorcy w aspektach ekonomicznym i prawnym praw wyłącznych własności przemysłowej, w tym uzyskanych w obu wymiarach korzyści;
- 3) z perspektywy stron postępowania: (a) do pozycji konkurencyjnej przedsiębiorcy po utracie uzyskanego prawa skutkującej powstaniem stanów faktycznego i prawnego tak jakby prawo to nigdy nie zostało udzielone (skutek *ex tunc*) - informacje dotyczące sytuacji strony, która przegrała spór oraz (b) do pozycji konkurencyjnej przedsiębiorcy, po zniesieniu monopolu konkurenta rynkowego – informacje dotyczące sytuacji strony, która wygrała spór.

Przy tak ustalonych celach, zakładanymi rezultatami przeprowadzenia badań przedmiotową metodą było: przyczynienie się do rozwiązania problemu badawczego poprzez uzyskanie odpowiedzi na następujące pytania badawcze: PB1, PB2, PB4, PB5, PB6; przyczynienie się do modyfikacji, na podstawie weryfikacji współczesnych ujęć procesu innowacyjnego, modelu tego procesu; przyczynienie się do opracowania założeń strategii własności przemysłowej.

Narzędziem badawczym był standaryzowany scenariusz składający się z 9 pytań, sformułowanych, w celu uzyskania wiarygodnych, cennych badawczo odpowiedzi, w sposób krzyżowy – niektóre z pytań otwartych przedmiotowo obejmowały pozornie wspólne zagadnienia. Pytania zostały opracowane w sposób pozwalający na to, aby uzyskane odpowiedzi mogły odnosić się do danych, które, jak wskazano powyżej, z przyczyn obiektywnych nie mogły zostać pozyskane w inny (np. dane finansowe przed i po unieważnieniu prawa) sposób bezpośrednio od przedsiębiorców.

Badania zostały przeprowadzone przez autorkę samodzielnie, co pozwoliło, z uwagi na jej praktyczną i teoretyczną znajomość omawianych zagadnień, na reprezentatywny dobór respondentów i swobodny z nimi kontakt, umożliwiający udzielanie wyjaśnień, dzielenie się sugestiami wynikającymi z doświadczeń zawodowych itp., co wzbogaciło wartość materiału badawczego. Czynnie przez wiele lat praktykujący w zawodzie rzeczników patentowych w charakterze pełnomocników stron postępowań o unieważnienie praw własności przemysłowej, respondenci byli proszeni o odniesienie się do swoich, a przede wszystkim reprezentowanych przez siebie klientów (przedsiębiorców) doświadczeń związanych ze skutkami udzielenia i unieważnienia praw wyłącznych, praktyki biznesowej w zakresie innowacji, stosunku do praw wyłącznych własności przemysłowej, determinant posiadania tych praw, sposobu ich wykorzystywania w przestrzeni rynkowej. Przedstawiciele tego zawodu zaufania publicznego

znają realia praktycznej, rynkowej realizacji własności przemysłowej, zarówno w postaci innowacji jak i praw wyłącznych. Wykonują nie tylko funkcje procesowe, ale także współtworzą politykę firm w zakresie zarządzania własnością intelektualną, opracowują założenia strategii innowacyjnych, dokonują analiz IP, są twórcami rozwiązań z poziomu strategii patentowych. Dodatkowym walorem skierowania pytań do tej grupy zawodowej był fakt, iż jej przedstawiciele mają w badanym obszarze wiedzę prawniczą, techniczną i często ekonomiczną, co pozwoliło nie tylko na właściwe i dogłębne zrozumienie przez nich zadanych pytań, ale również na kompleksowe się do nich odniesienie.

Następnie badanie zostało skierowane do drugiego typu respondentów, którymi byli członkowie KO biorący udział w unieważnianiu praw wyłącznych. Uczestnikami wywiadów w tym zakresie byli: trzech Przewodniczący Kolegiów Orzekających ds. Spornych (cztery osoby w strukturze orzecznictwa praw własności przemysłowej RP mają uprawnienia do wykonywania tej funkcji); sześciu ekspertów - orzeczników, członków sprawozdawców Kolegium Orzekającego ds. Spornych UP RP; trzech ekspertów UP RP - członków referentów Kolegium Orzekającego ds. Spornych UP RP, zajmujących się unieważnianiem patentów.

Respondenci zostali wybrani ze względu na staż zawodowy i doświadczenie w zakresie udzielania i unieważniania praw. Najkrótszy staż zawodowy uczestnika w tym zakresie wynosił 8 lat, najdłuższy 20 lat, średni 13 lat. Celem wywiadu było uzyskanie materiału badawczego, wynikającego z wiedzy i doświadczenia orzeczniczego członków składów orzekających KO, odnoszącego się do: celu i funkcji procesu unieważniania praw wyłącznych i jego faktycznej efektywności; wpływu zmonopolizowanych praw wyłącznych i decyzji je unieważniających na rynek w zakresie zmian pozycji konkurencyjnej przedsiębiorców; potrzeb w zakresie zmian regulacyjnych p.w.p. Skierowanie wywiadów do tego kręgu respondentów było uzasadnione również tym, iż przeważająca większość z nich zajmowała się uprzednio (a niektórzy aktualnie) udzielaniem praw wyłącznych, zatem ich doświadczenie zawodowe pozwoliło na sformułowanie odpowiedzi także z perspektywy tworzenia monopolu praw wyłącznych własności przemysłowej. Zakładanymi rezultatami przeprowadzenia badań przedmiotową metodą było: przyczynienie się do rozwiązania problemu badawczego poprzez uzyskanie odpowiedzi na pytania badawcze: PB2, PB4, PB5; przyczynienie się do weryfikacji własności przemysłowej, jako narzędzia osiągnięcia pozycji konkurencyjnej z płaszczyzny regulacyjnej.

Przyjęta zmodyfikowana forma standaryzowanego wywiadu poprzedzonego bezpośrednią rozmową wyjaśniającą spowodowała eliminację, często wskazywanych przez badaczy, negatywnych aspektów przeprowadzania wywiadów w klasycznej formie, czyli dostępności respondentów, czasochłonności procesu badawczego przy ograniczonych zasobach czasowych

i finansowych autorów prac. Miało to szczególnie istotne znaczenie z uwagi na obiektywne okoliczności uniemożliwiające klasyczne bezpośrednie badanie wywiadowcze.

Wyniki tak przeprowadzonego badania zostały zweryfikowane pod kątem spełnienia kryteriów rzetelności i trafności. Poddano je następnie generalizacji analitycznej (Kvale, 2012), zgodnie z założeniami triangulacji.

Analiza materiału uzyskanego przyjętą metodą badawczą odbywała się przez porównanie odpowiedzi udzielanych przez respondentów w ramach tych samych zagadnień tematycznych, i pojęciowych i szukanie wspólnych dla nich odniesień w postaci oceny zjawisk. Tak uzyskane wyniki zostały następnie zweryfikowane w zestawieniu z wynikami standaryzowanych wywiadów drugiej grupy respondentów i obserwacji bezpośredniej.

Druga z wybranych metod badawczych sprzyja analizie obserwacji zjawisk rzeczywistych. Według Pranulis i Drewniak (2012, s. 144) wybór obserwacji, jako metody prowadzenia badań jest zasadny przy jednoczesnym spełnieniu trzech warunków. Po pierwsze, zjawisko musi być możliwe do obserwacji, a zatem powinno mieć postać behawioralną i nie odbywać się np. tylko w umyśle obserwowanego. Po drugie, przedmiot obserwacji powinien być powtarzalny. Po trzecie, zjawisko będące przedmiotem obserwacji powinno mieć charakter krótkotrwały. W realiach rozprawy, przy niebudzącym wątpliwości spełnieniu dwóch pierwszych warunków, ostatni z nich (krótkotrwałość) pozostaje w sferze determinowanej specyfiką obserwowanego zjawiska - postępowania unieważnieniowego - które może toczyć się dla jednej sprawy przez kilka lat. Dla potrzeb ustalenia zakresu temporalnego badania przyjęto, iż granice prowadzenia obserwacji uczestniczącej na potrzeby rozprawy obejmowały czas od 13 kwietnia 2019 roku (dzień otwarcia przewodu doktorskiego) do 31 grudnia 2019 roku. Pewnym ograniczeniem obiektywności obserwacji, na który z rzetelności badawczej należy zwrócić uwagę, było doświadczenie zawodowe autorki, które mogło w założeniu osłabić obiektywizm obserwacyjny. Aspekt obiektywizmu podnoszony jest, jako element słabej strony bezpośredniej obserwacji uczestniczącej, w tym jednak wypadku zaangażowanie i wynikające z niego doświadczenie autorki okazało się istotne dla osiągnięcia celu niniejszej rozprawy, nie wpłynęło na zachowanie wiarygodności i pozytywnie zdeterminowało ewentualne ryzyko trudnego do uniknięcia subiektywizmu badawczego. Obserwacja uczestnicząca była prowadzona w sposób jawny w siedzibie UP RP w dwóch podstawowych miejscach realizacji statutowych zadań orzeczniczych: na sali rozpraw i w miejscu pracy autorki z poziomu Przewodniczącego KO oraz funkcji zarządzającego komórką odpowiedzialną za obsługę procesu orzeczniczego.

4. Struktura rozprawy

Przedmiotowa rozprawa składa się z pięciu części: trzech rozdziałów teoretycznych i po jednym, odpowiednio, rozdziale empirycznym i podsumowującym.

Rozdział pierwszy stanowi wprowadzenie do analizy problematyki stanowiącej przedmiot rozprawy. Przedstawia charakterystykę pojęcia własności przemysłowej (innowacji) w ujęciu nauk o zarządzaniu i ekonomicznym, z uwzględnieniem ewolucji badań nad tym zjawiskiem i ich wpływu na rozwój gospodarczy. Zrozumienie istoty tego pojęcia jest niezbędne dla wyjaśnienia sposobu monopolizacji innowacji i wynikającej z niej ochrony oraz badań nad miejscem własności przemysłowej w aspekcie narzędzia służącego do realizacji celów strategicznych w warunkach GOW. W tej części zawarto również przegląd i analizę modeli procesu innowacyjnego, co pozwoliło na opracowanie propozycji modyfikacji klasycznego modelu i przyczyniło się do sformułowania odpowiedzi na: PB1, PB2, PB3, PB4 i PB6. W **rozdziale drugim** dokonano analizy kategoryzacji własności przemysłowej i zasad jej ochrony, z uwzględnieniem ekonomicznych zależności oddziaływujących na rynek oraz przedstawiono systemowe i procesowe ujęcia regulacji administracyjnych w zakresie postępowania prowadzonego w trybie spornym przed kolegiami orzekającymi ds. spornych UP RP. W tej części omówiono także podstawy systematyki i struktury spornego postępowania administracyjnego oraz jego rolę w osiąganiu i kształtowaniu przewagi konkurencyjnej przedsiębiorców wraz z przedstawieniem wnioskowania niezbędnego do realizacji kolejnych zagadnień badawczych. Materia wskazana w tej części posłuży do odpowiedzi na: PB1, PB2, PB3 i PB4, PB5. W **rozdziale trzecim** przedstawiono zagadnienia dotyczące konkurencyjności. Omówiono również strategię innowacyjności oraz przedstawiono charakterystykę procesowych i modelowych ujęć zarządzania innowacjami w aspektach ekonomicznym i prawnym. Część ta zawiera poparte przykładami wnioskowanie, mające na celu uzyskanie odpowiedzi na: PB1, PB2, PB3, PB4, PB6. **Rozdziały czwarty i piąty** dotyczą zagadnień odnoszących się do przyjętej metody badań i ograniczeń badawczych, zawierają analizę wyników procesu badawczego, szczegółowe podsumowanie badań, odpowiedzi na pytania badawcze, rekomendacje, wnioski *de lege ferenda* oraz propozycje przyszłych kierunków badań.

5. Wnioski, rekomendacje, ograniczenia badawcze i przyszłe kierunki badań

Szczegółowa analiza zagadnień, będących przedmiotem rozprawy, prowadzi do generalnego wniosku, iż własność przemysłowa nie jest, na gruncie przyjętych płaszczyzn badawczych, zjawiskiem jednolitym. Efekt ten wynika z samodzielności i integralności wyłącznego prawa własności, tworzącego nową, rynkową jakość w postaci monopolu.

Przedmiot własności, jako innowacja (wynalazek, wzór użytkowy i przemysłowy, znak towarowy) traci, po udzieleniu prawa wyłącznego, (a nawet od chwili zgłoszenia tego przedmiotu do ochrony - prawo pierwszeństwa), samoistny byt rynkowy. To bowiem, powstałe na nim, wyznaczające monopol, prawo, staje się materią podlegającą wyłącznym regułom obrotu gospodarczego. Prawo wyłączne jest wartością zbudowaną na cechach funkcjonalnych przedmiotu ochrony, który wyznacza rodzaj prawa. Jednym ze skutków tego zjawiska jest forma obrotu chronioną regulacyjnie innowacją, która nie może być zbyta bez ustanowionego na niej prawa wyłącznego i odwrotnie, prawo nie podlega obrotowi bez jego przedmiotu. Od chwili udzielenia prawa własności przemysłowej innowacja, stanowiąca jego przedmiot, regulacyjnie i rynkowo staje się tożsama z prawem wyłącznym. Innowacja, której proces realizacji kończy dyfuzja, traci samodzielność w obrocie gospodarczym w chwili uzyskania na nią prawa wyłącznego, stając się integralną częścią tego prawa, zaczyna podlegać regułom do niego się odnoszącym, dotyczącym zasad realizacji ochrony i używania.

Jak wynika z przeprowadzonych badań, dwie zasadnicze cechy determinują rynkowe oddziaływanie własności przemysłowej: ujawnienie i używanie. Wbrew pierwszej, ogólnej konotacji, pojęcia te nie są semantycznie tożsame. Ujawnienie jest w oczywisty sposób konsekwencją używania, nie wszystko jednak, co ujawnione ma przymiot używanego. Poza tym, ujawnienie, niezbędne do rynkowego używania nie musi, a w rzeczywistości rynkowej, nie jest, tożsame z ujawnieniem odnoszącym się do zakresu ochrony (zastrzeżeniami, wykazem towarów i usług, rysunkami) prawa wyłącznego. Obie te cechy, zrealizowane łącznie, determinują, w skali makroekonomicznej, wpływ własności przemysłowej na rozwój gospodarczy. W skali mikroekonomicznej zaś decydują o pozycjonowaniu rynkowym przedsiębiorcy, o tym, czy własność ta będzie miała wpływ na osiągnięcie i utrzymanie przez niego pozycji konkurencyjnej. Przymioty te są jednak częściami odmiennych płaszczyzn postrzegania tego zjawiska. Ujawnienie, co do zasady łączy się z ujęciem prawnym, z ochroną regulacyjną tworzącą monopol, używanie zaś jest podstawową istotą innowacji w ujęciu ekonomicznym i nie występuje jako cecha regulacyjna własności przemysłowej warunkująca byt prawa. Przedmiot własności przemysłowej nie musi być używany, aby uzyskać ochronę.

W ujęciu regulacyjnym (prawnym) cechą wynalazku i wzoru użytkowego jest użyteczność a nie używanie. Rzeczywiste używanie, lecz wyłącznie dla znaku towarowego, jest weryfikowane jedynie w trybie spornym, ograniczonym kontrydiktoryjnością (realizacja na żądanie strony), a zatem mającym wybiórcze charakter materialny i procesowy. Mimo to używanie zostało dostrzeżone regulacyjnie, jako przymiot chronionej regulacyjnie własności przemysłowej w trakcie trwania ochrony. Prawo nieużywane może ulec eliminacji rynkowej

przez jego wygaszenie na wniosek konkurenta. Może też jednak trwać i oddziaływać na rynek, mimo, że nie jest używane. Używanie innowacji (przedmiotu prawa) nie jest bowiem, jak wskazano powyżej, warunkiem udzielenia jej zinstytucjonalizowanej ochrony. Nieużywana innowacja (niechronione przedmioty praw wyłącznych) zaś pozostaje w sferze tajemnicy i nie ma bezpośredniego wpływu gospodarczego na rynek. Prawo wyłączne na innowacji (prawo własności przemysłowej) tworzy zatem odrębną od przedmiotu, na który zostało udzielone, kategorię rynkową i ekonomiczną.

Nie ulega wątpliwości, iż używanie prawa w kontekście rynku powinno i najczęściej polega na używaniu jego przedmiotu (wynalazku, wzoru przemysłowego, wzoru użytkowego, wzoru przemysłowego). Jednak obserwacja zjawisk rynkowych prowadzi do wniosku, iż prawo, przestrzeń monopolowa nim wyznaczona, zmienia rynek, (jego pozycjonowanie) przez sam fakt istnienia monopolu. W tym znaczeniu zaniechanie działań ma również przymiot używania, co oznacza, iż prawo ochronne daje innowacji siłę, kreując nową jakość, nowy byt rynkowy. Obserwacje te prowadzą do konstatacji, iż własność przemysłowa w ujęciu prawnym jest zjawiskiem szerszym niż w rozważanym kontekście ekonomiczno-zarządczym. Ochrona innowacji tworzy monopol, zmieniający jej istotę w zakresie oddziaływania konkurencyjnego. Rozważania te prowadzą do pięciu zasadniczych wniosków ogólnych:

- 1) innowacja jest zjawiskiem ekonomicznym, którego podstawowym celem jest interakcja gospodarcza skutkująca wpływem na konkurencyjność;
- 2) aby efektywnie realizować funkcje gospodarcze, innowacja powinna być używana, z czym wiąże się ujawnienie, które implikuje szereg ryzyk gospodarczych, mogących skutkować szybką dematerializacją spodziewanych efektów, utratą zysków itp.;
- 3) ochrona innowacji, powstające w związku z nią prawo wyłączne, pozwala na zniesienie negatywnych skutków ujawnienia i daje benefit w postaci strategicznego wstrzymania konieczności używania chronionej innowacji na rzecz korzystania z przywilejów i zysków wynikających z posiadania monopolu na jej używanie - aby wpływać na rynek innowacja nie musi być używana - wystarczy, że uzyska ochronę;
- 4) własność przemysłową w uniwersalnym, łączącym elementy ekonomiczne i prawne ujęciu, można utożsamić z chronioną prawem wyłącznym innowacją;
- 5) własność przemysłowa w szerokim ujęciu prawnym może mieć wymiar własności regulacyjnej, czyli takiej, na której zostało ustanowione prawo oraz tej, pozostającej poza sferą wyłączności, niechronionej, manifestującej się np. w postaci niezarejestrowanych znaków towarowych.

Wskazane powyżej wnioski prowadzą do dwóch zasadniczych wyników: pierwszy dotyczy potrzeby podjęcia próby modyfikacji procesu innowacji, drugi opracowania modelu strategii własności przemysłowej.

Problem badawczy został sformułowany, jako eksploracja i wyjaśnienie zjawiska własności przemysłowej w kategorii ekonomiczno - regulacyjnego narzędzia służącego uzyskaniu i ochronie rynkowej przewagi konkurencyjnej. Rozwiązaniem ww. problemu są:

- 1) wykreowany w toku prowadzenia badań i studiów związanych z rozprawą, opracowany w założeniach teoretycznych, model strategii chronionej własności przemysłowej (zwany Modelem Strategii D IP);
- 2) uzupełnienie, w wyniku weryfikacji współczesnych ujęć procesu innowacyjnego, jej klasycznego modelu;
- 3) sformułowanie rekomendacji dotyczących kierunków działań strategicznych w zakresie monopolu własności przemysłowej na poziomie polityki innowacyjnej, związanej z systemową organizacją udzielania ochrony na poziomie krajowym i, de lege ferenda, odnoszących się do regulacji własności przemysłowej.

Wskazane powyżej wyniki zostały skonstruowane w oparciu o badania poznawcze i empiryczne, które pozwoliły na przygotowanie następujących odpowiedzi na postawione w pracy pytania badawcze:

PB1 Jak zmonopolizowana innowacyjność wpływa na osiąganie przewagi konkurencyjnej?

Odpowiedź na ww. pytanie kształtują dwa, osiągnięte wskutek przeprowadzonych badań, wyniki: model strategii chronionej własności przemysłowej (Model Strategii D IP) i modyfikacja procesu innowacji. Jak wskazano powyżej, chroniona innowacja (prawo własności przemysłowej) stanowi odrębny od niechronionej innowacji samoistny byt rynkowy, rządzący się regułami wynikającymi z regulacji p.w.p. Zmonopolizowana, chroniona innowacja oddziałuje na rynek w szerszym zakresie niż ta pozbawiona monopolu. Badania przeprowadzone w ramach niniejszej pracy doprowadziły do wniosku, iż oddziaływanie to nie ma związku z używaniem innowacji, mimo, iż używanie to, obok nowości, uznawane jest za immanentną cechę zjawiska innowacji. Prawo wyłączne, którego przedmiotem jest innowacja z chwilą jego udzielenia staje się bowiem częścią obrotu gospodarczego, a decyzja udzielająca prawo tworzy monopol, który zmienia przewagę konkurencyjną. Sam fakt powstania monopolu wpływa na rynek, i w tym odniesieniu moment udzielenia prawa jest początkiem jego rynkowego używania. Wpływy te podzielić można na cztery rodzaje procesów związanych z zachowaniem uprawnionego do prawa:

- 1) komercjalizacja, wdrożenie, urynkowienie;

- 2) monetyzacja;
- 3) zamrożenie;
- 4) zaniechanie.

Oddziaływania te wpływają na zachowania uczestników rynku, wymuszając przyjęcie strategicznych postaw. Wśród strategii dotyczących innowacji i jej zarządzania nie występują takie, które znalazłyby pełne odniesienie do możliwości regulacyjnej własności przemysłowej w zakresie oddziaływania rynkowego i wpływu na konkurencyjność. Jak wskazano powyżej chroniona innowacja stanowi odrębny od innowacji niechronionej samoistny byt rynkowy, rządzący się regułami wynikającymi z właściwych regulacji p.w.p. Z tego względu podjęto próbę stworzenia modelu strategicznego wynikającego z założeń obu, ekonomiczno - zarządczego i prawnego, ujęć własności przemysłowej i łączącego cechy każdego z nich. Model Strategii D IP przedstawia się następująco na rys. 3.

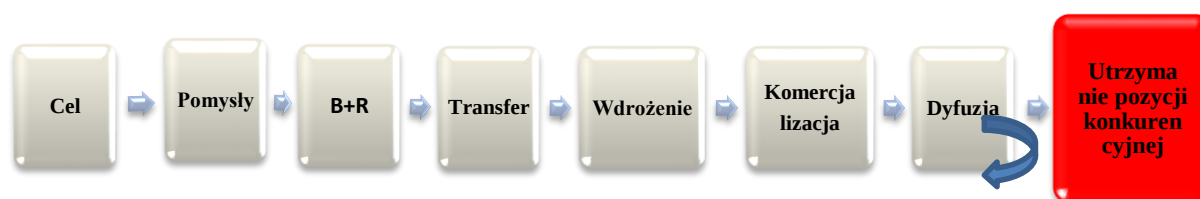
Rys. 3. Model strategii regulacyjnej własności przemysłowej - strategia D IP; źródło: opracowanie własne.

Opracowany model zawiera zidentyfikowane i opisane powyżej wpływy determinujące pozycję konkurencyjną przedsiębiorcy, legitymującego się prawami własności przemysłowej. Zawiera także prognozy możliwych skutków finansowych przyjętych z poziomu ww. modelu strategicznych rozwiązań działań rynkowych. Nie ulega wątpliwości, iż w warunkach nowoczesnej gospodarki skuteczne utrzymanie konkurencyjnej innowacji możliwe jest poprzez ochronę, która minimalizuje ryzyko utraty monopolu na wyłączne używanie i czerpanie korzyści, niwelując unieważnienie praw wyłącznych ze skutkiem *ex tunc*, czyli takim, jakby prawo wyłączne nigdy nie zostało udzielone. Utrata zinstytucjonalizowanej wyłączności w sytuacji, gdy z jej udzieleniem wiąże się szereg negatywnych rynkowo z punktu widzenia przedsiębiorcy zjawisk, jak np. ujawnienie, znosi korzyści płynące z procesu innowacji.

Ochrona i uzyskane dzięki niej dodatkowe walory innowacji przedłużają jej efektywność rynkową, umożliwiając zachowanie przewagi konkurencyjnej beneficjentowi generowanego przez nią prawa i sprawiając, że nawet wówczas, gdy innowacja osiągnęła pułap powszechności, tracąc przymiot nowości, nadal może stanowić wartość (nowość) w aspekcie skutecznego narzędzia walki rynkowej. Procesowe ujawnienie chronionej innowacji w takiej roli umożliwia przedsiębiorcy zachowanie pozycji konkurencyjnej w wyniku obrony albo ataku, mającego na celu unicestwienie każdej z faz procesu powstawania konkurencyjnej innowacji. Kreatywność, której nie towarzyszy prawidłowe zarządzanie innowacyjnością potrafi unicestwić każde przedsięwzięcie biznesowe (Levitt, 2002, s. 34). Proces innowacji zaś, na każdym z etapów jego realizacji, wymaga szeregu narzędzi biznesowych, nakładów i środków na poziomie, który, jeśli nie zrekompensuje ich zastosowania, może doprowadzić do upadku firmy.

W tradycyjnym modelu procesu innowacji końcowym etapem jest wprowadzenie produktu na rynek. Osiągnięcie tego poziomu uznawane jest za sukces wyczerpujący zarządczą formułę potrzeby dalszego stosowania narzędzi strategicznych, mających na celu zysk. Tymczasem największym, pomijanym w atmosferze pomyślnego przebiegu procesu kreacji i realizacji rynkowej innowacji, ryzykiem, jest utrata walorów unikalności pomysłu, będącego przedmiotem tego procesu. Tak się może zdarzyć nie tylko w sytuacji braku ochrony innowacji, ale także w przypadku nienależytego udzielenia na nią prawa wyłącznego. Proces innowacji kończyć się zatem powinien na etapie zachowania unikalności rynkowej pomysłu, do czasu wyczerpania korzyści płynących z jego innowacyjnego przymiotu. Tylko wówczas, bowiem, gdy wprowadzenie innowacji na rynek będzie zabezpieczone pewnością wyłącznego nią dysponowania, kosztowny i ryzykowny proces wykreowania walorów ekonomicznych tej kreacji będzie miał sens gospodarczy. Z tych powodów proces innowacji powinien kończyć się etapem utrzymania pozycji konkurencyjnej. Inspiracją w zakresie ustalenia ram czasowych tego etapu mogą być przyjęte regulacyjne okresy ochrony praw wyłącznych.

W tym aspekcie model etapów innowacji może przyjąć postać zaprezentowaną na rys. 4.

Rys. 4. Model liniowego procesu innowacyjnego; źródło: opracowanie własne.

Proces innowacji kończyć się zatem powinien na etapie zachowania unikalności rynkowej pomysłu, do czasu wyczerpania korzyści płynących z jego innowacyjnego przymiotu. Tylko wówczas, bowiem, gdy wprowadzenie innowacji na rynek będzie zabezpieczone pewnością wyłącznego nią dysponowania, kosztowny i ryzykowny proces wykreowania walorów ekonomicznych tej kreacji będzie miał sens gospodarczy.

PB2 W jaki sposób regulacyjne narzędzia wspierania innowacyjności determinują skuteczność osiągania przewagi konkurencyjnej przedsiębiorcy?

Z poziomu regulacji prawa własności przemysłowej pierwszą determinantą jest podjęcie decyzji o uruchomieniu narzędzi ustawowych, co jest równoznaczne ze zgłoszeniem innowacji do ochrony. W zależności od rodzaju przedmiotu innowacji (wynalazek, znak towarowy, wzór przemysłowy albo użytkowy) prawo staje się nośnikiem przywilejów uzyskiwanych w zamian za ujawnienie. Podstawowym benefitem, wspólnym dla wszystkich przedmiotów praw i wynikającym z prawa ochronnego jest uzyskanie monopolu na wyłączne korzystanie z innowacji, wyznaczone granicami obszaru terytorialnego, treścią prawa (wykaz towarów i usług, zastrzeżenia, figury- rysunki) i jego długością. Przed wydaniem decyzji o udzieleniu prawa konkurent, chcący uniemożliwić jego uzyskanie, może złożyć sprzeciw (wobec uzyskania ochrony) i zablokować uzyskanie monopolu w celu obrony swojej pozycji rynkowej lub z chęci poszerzenia wpływów konkurencyjnych. Po udzieleniu prawa efekty te można osiągnąć w trybie spornym przy pomocy narzędzi procesowych w postaci wniosków o unieważnienie lub stwierdzenie wygaśnięcia nieużywanego prawa.

PB3 Które z przedmiotów prawa własności przemysłowej mają wpływ na wskaźniki innowacyjności?

Analiza, metod pomiaru innowacyjności prowadzi do wniosku, iż w zakresie intensywności, odnoszącej się do liczby innowacji (nie do ich wyników) znaczenie mają patenty, prawa ochronne do wzorów użytkowych i znaków towarowych oraz prawa z rejestracji do wzorów przemysłowych. Przyjmuje się, iż w tej kategorii, liczba marek (znaków towarowych, wzorów przemysłowych) jest marketingowym odpowiednikiem liczby patentów (Trias de Bes, i in, 2013, s. 242). Miarą innowacyjności jest liczba zgłoszeń przedmiotów tych praw do ochrony. Ze zgłaszaniem wynalazków i wzorów użytkowych utożsamiane są nakłady na innowacyjność, ze znakami towarowymi i wzorami przemysłowymi rozwój przedsiębiorstwa na płaszczyźnie środowiska wspierającego innowacyjność. Jak wynika z przeprowadzonych badań takie odniesienia do praktyki rynkowej diagnozują również przedsiębiorcy. Podnoszą, że wpływ na pozycję strategiczną organizacji mają przede wszystkim patenty, w następnej kolejności dopiero znaki towarowe, wzory przemysłowe i użytkowe.

PB4 Jakie narzędzia regulacyjne determinują strategię innowacji?

Zgodnie ze wskazaną definicją doktrynalną (Gilbert, 1994, s. 13) strategia innowacji opisuje metody i sposoby wykorzystania innowacji dla celów osiągnięcia przewagi strategicznej z ukierunkowaniem na procesy zachodzące wewnątrz organizacji i w jej otoczeniu. Narzędzia regulacyjne wpływające na sposoby i metody wykorzystania innowacji mają na celu wspieranie jej efektywności w osiągnięciu i utrzymaniu pozycji konkurencyjnej. Podstawowym i najważniejszym z nich jest prawo wyłączne kreujące monopol. Uzyskanie tego prawa implikuje możliwość korzystania z pozostałych instytucji regulacyjnych, których głównym zadaniem jest efektywna ochrona, skuteczna walka z konkurencją oraz zysk. Walkę tę umożliwiają uprawnienia do realizacji działań powstrzymujących naruszydiciela występujące w trybie spornym: wniosek o unieważnienie i stwierdzenie wygaśnięcia prawa wyłącznego.

PB5 W jaki sposób instrumenty administracyjne wykorzystywane w procesie unieważniania praw wyłącznych (tryb sporny) determinują efektywność konkurencyjności gospodarki rynkowej?

Instrumenty regulacyjne trybu spornego służą eliminacji z rynku monopolii szkodzących konkurencyjności, czyli udzielonych z naruszeniem prawa i nieużywanych. Eliminacji praw w pierwszym wypadku służy instytucja unieważnienia prawa ze skutkiem *ex tunc*, w drugim stwierdzenie jego wygaśnięcia na skutek braku używania. Obie instytucje procesowe uruchamiane są na wniosek konkurenta i procedowane w trybie kontradyktoryjnym wyłącznie w oparciu o zarzuty i materiały dowodowe przedkładane do akt sprawy przez strony postępowania. Realizacja procesu spornego, jego skutek, czyli to, czy uprawniony do spornego prawa je zachowa, determinują efektywność konkurencyjności w zmonopolizowanym, spornym, zagrażającym konkurencyjności obszarze rynku.

PB6 W jaki sposób wybór rodzaju strategii zarządzania innowacją determinuje sposób jej systemowej ochrony?

System zarządzania kapitałem intelektualnym, w tym innowacją, opiera się na dwóch zasadniczych rodzajach strategii: defensywnej i ofensywnej. Celem pierwszej z nich jest generowanie przychodów z kapitału intelektualnego, pochodzących z nowych produktów i usług. Druga koncentruje się na ochronie posiadanych wartości niematerialnych. W obu przypadkach ochrona systemowa będzie podlegała takim samym regułom proceduralnym i prawom materialnym - różnice powodowane będą specyfiką chronionego przedmiotu praw. W opisanym w pracy przykładzie modelu Skandii wyróżniającym kapitały strukturalne wewnętrzny i zewnętrzny, poszczególne rodzaje praw przyporządkowane są typom tych kapitałów. Do kapitału wewnętrznego, do którego zaliczają się technologie, metody i procesy

przynależeć będą wynalazki i wzory użytkowe, do kapitału zewnętrznego zaś znaki towarowe, mające inną funkcję i przeznaczenie. Zatem uznać można, iż determinanty sposobu ochrony wynikają z funkcji poszczególnych praw implikowanych rodzajem ich przedmiotu. Procesy, technologie mogą być chronione w ramach rozwiązań produktowych patentem i prawem ochronnym do wzoru użytkowego, marka, nazwa będą mogły uzyskać ochronę właściwą dla znaku towarowego, wizerunek produktów zaś może być chroniony wzorem przemysłowym.

Największy wpływ na zarządzanie chronioną innowacją kształtuje się po uzyskaniu ochrony. Sterowanie obszarami zmonopolizowanymi, ich szerokością i temporalnością wyłączności, blokowanie konkurenta, obrona przed jego atakiem są rezultatami posiadania narzędzi wynikających z systemowej ochrony. Wśród nich najczęściej używanymi są przeniesienie (cesja) praw, udzielenie licencji, wykorzystywanie udzielonych praw w charakterze przeciwstawień w procesach o unieważnienie praw konkurenta.

Szczególnie istotne odniesienia w tym zakresie będzie można zauważyć na gruncie stosowania opracowanego, w wyniku badań przeprowadzonych na potrzeby rozprawy, Modelu Strategii D IP.

Jednym z wniosków wynikających z badań jakościowych jest potrzeba społecznej świadomości roli własności przemysłowej i systemu jej ochrony w realiach współczesnego hiperkonkurencyjnego rynku. Działania prowadzone przez urząd krajowy i inne agendy państwowe powinny być realizowane w sposób systemowy, po przeprowadzeniu badań analitycznych, w celu identyfikacji luk i potrzeb społecznych i gospodarczych w tym zakresie. Upowszechnianie wiedzy ma w tym znaczeniu także walor promocji ochrony praw własności przemysłowej implikowany wymiarem finansowym - zwiększenia wpływów do budżetu państwa. Wydaje się, zatem, iż UP RP, powinien być w tych działaniach intensywniej, niż ma to miejsce obecnie, wspierany przez właściwe organy państwa.

Podstawowa uwaga dotyczy kwestii sprowadzającej się do określenia pryncypiów polityki systemu udzielania praw. Wydaje się, iż obecny stan nacechowany jest brakiem efektywnych, nadrzędnych, systemowych wytycznych i odniesień w tym zakresie. Problemem wszystkich krajowych systemów pracujących na żywym organizmie współczesnego, dynamicznego rozwijającego się rynku, jest znalezienie środka umożliwiającego pogodzenie celów merkantylnych, ukierunkowanych na wpływy do budżetów państwowych, z racjonalnym, sprzyjającym rozwojowi gospodarczemu, regulowaniem udzielania wyłączności (tworzeniem monopolu). Znalezienie „złotego środka”, określenie tego, jakimi metodami do niego dążyć, powinno być generalną przesłanką tworzenia zmian regulacyjnych i systemowych w zakresie udzielania praw własności przemysłowej.

Obserwacja działań UP RP prowadzi do wniosku, iż generalnym celem tego urzędu jest udzielanie jak największej ilości praw wyłącznych, a zatem tworzenie jak największych zmonopolizowanych obszarów rynkowych własności przemysłowej. Taka praktyka tworzona w dużej mierze w oparciu o przykłady funkcjonujące w EPO i EUIPO, których działanie dotyczy jednak innych priorytetów gospodarczych (urzędy te nie muszą dbać o równowagę na rynkach krajowych, stąd skupiają się w głównej mierze na zyskach z udzielen ochrony) w dłuższej perspektywie może być szkodliwa dla rynku krajowego. W odniesieniu do EPO i EUIPO, urzędów, które są konkurentami UP RP, należałoby raczej stosować politykę centrum, współpracy w obszarach korzystnych dla gospodarki krajowej i manifestowania jednoznacznego, chroniącego krajowy rynek, stanowiska w innych sprawach.

Odnosnie do aspektów udzielania ochrony poszczególnych praw, zasadnym jest zwrócenie szczególnej uwagi w praktyce udzielania praw wyłącznych na miary efektywności patentów. Szerokość i wysokość patentów powinny zostać objęte precyzyjnymi wytycznymi, do stosowania, których zobowiązani będą eksperci udzielający praw. Należy również zastanowić się nad zmianą regulacyjną w zakresie długości patentu. Obecna regulacja, zgodnie, z którą każdy, niezależnie od branży jego przedmiotu patent trwa przez umownych 20 lat, wydaje się być archaiczna i nieprzystająca do realiów szybko reagującego, współczesnego rynku GOW. Zmianę tę, dotyczącą międzynarodowego systemu ochrony własności przemysłowej należałoby wskazywać w charakterze postulatu generalnego, długość patentu wynika bowiem z regulacji międzynarodowych wspólnych dla Państw sygnatariuszy.

Zarekomendować także należy przyjrzenie się możliwościom regulacyjnego wprowadzenia patentu tymczasowego. Jak wskazano instytucja ta była już w latach 90. ubiegłego wieku częścią krajowego systemu patentowego, została jednak zniesiona na skutek negatywnych efektów rynkowych, blokujących bezefektywnie stany techniki i obszary innowacyjne. W swojej konstrukcji jednak narzędzie to posiada szereg zalet, które, uregulowane w innym niż poprzednio kształcie, i odpowiednio stosowane mogłyby być wartościowe dla rozwoju gospodarczego.

Analiza przedstawionych w pracy danych statystycznych w skali porównawczej z EPO i EUIPO dotyczących zgłoszeń i udzielen praw wyłącznych świadczyć może o potrzebie konieczności szukania nowych bodźców, stymulujących skuteczną zachętę dla twórców i przedsiębiorców, mających na celu uatrakcyjnienie uzyskiwania krajowego monopolu (ochrony), celem czerpania korzyści z udzielonego prawa.

Weryfikacja praktyki funkcjonowania instytucji wzoru użytkowego prowadzi do wniosku, iż jest to przedmiot praw, którego użyteczność rynkowa została zweryfikowana negatywnie. W

celu uruchomienia częstszego zgłaszania tych praw należałoby przekonstruować krajowy model jego ochrony. Przydatne w tym względzie mogą okazać się propozycje M. Balickiego (Balicki, 2020, s. 270-279) kompleksowej reformy prawa. Przy rekonstrukcji tego prawa należy jednak mieć świadomość zagrożeń dla systemu patentowego, którego istnienie i warunki funkcjonowania, jako podstawowego w zakresie wpływu na innowacyjność, powinny być traktowane priorytetowo. Działania w tym zakresie powinny zostać poprzedzone szczegółową analizą gospodarczą mogącą przyczynić się do podjęcia decyzji co do dalszego utrzymywania monopolu na wzór użytkowy.

Ochronna realizacja pozostałych przedmiotów praw tj.: znaku towarowego i wzoru przemysłowego powinna przyjąć systemową i organizacyjną postać wynikającą ze współpracy i obrony przed konkurencyjnymi, względem urzędu krajowego, działaniami urzędów unijnych i europejskich. Rekomenduje się w tym zakresie wykonanie szczegółowych, systematycznie uaktualnianych, analiz porównawczych odnoszących się do efektywności rynkowej praw udzielanych w systemie krajowym, europejskim i międzynarodowym.

Odnosnie do postępowania w trybie spornym, z analizy jego sposobu realizacji i regulacji, stanowiących podstawę rozstrzygnięć wynika jednoznacznie konieczność zmiany systemowej polegającej na przekształceniu administracyjnych narzędzi tego trybu w cywilnoprawne oddające istotę postępowania kontradyktoryjnego. Warto również się zastanowić nad zniesieniem rozpatrywania skarg od decyzji wydanych w tym trybie przez sąd administracyjny i oddaniem ich pod jurysdykcyjną kontrolę wyspecjalizowanemu sądowi powszechnemu (SO ds. Własności Intelektualnej). Takie rozwiązanie umożliwiłoby tworzenie spójnej linii orzeczniczej, opartej na rezultatach tożsamyh doświadczeń dowodowych (sąd administracyjny nie przeprowadza, co do zasady postępowania dowodowego). W celu spójności systemowej rekomenduje się rozpoznanie możliwości oddania rozpatrywania wszystkich środków odwoławczych od decyzji udzielających prawo pod rozstrzygnięcie KO. Zabieg taki zapewniłby transparentność orzecznictwa, jej jednolitość i pewność obrotu prawnego. Doświadczenia orzekania jawnego w warunkach epidemicznych, pozawalają natomiast na zarekomendowanie zmian mających na celu przyspieszenie realizacji postępowań. W tym celu należałoby rozważyć wzorem Izb Odwoławczyh orzekających w EUIPO stworzenie nowej procedury niejawnej i wprowadzenie narzędzi procesowych i informatycznych umożliwiających zdalne prowadzenie rozpraw. Ponieważ celem pracy kolegiów jest szybkie, zgodne z zasadami ekonomiki procesowej, rozstrzygnięcie sporu, z uwagi na specyfikę jego przedmiotu, złożoność i odmienność proceduralną trybu orzekania, zasadnym jest także w

ramach pragmatyki procesowej dążenie do wzorca, w którym rozstrzygnięcie sporu wypracowane zostaje w dialogu między pełnomocnikami stron a organem orzekającym.

Skuteczność wpływu urzędu krajowego na pozycjonowanie konkurencyjne i współtworzenie GOW powinna sprowadzać się do motta: szybkie udzielanie mocnych praw. Za tym walorem stać będzie liczba zgłoszeń, ich efektywna realizacja wymagać będzie jednak przyjrzenia się konieczności wprowadzenia zmian organizacyjnych w systemie udzielania praw wyłącznych. Planowane zmiany regulacyjne nie będą, bowiem efektywne bez wprowadzenia narzędzi do ich skutecznej wykonalności. Ta zaś zależy od usprawnienia procesów produkcyjnych implikujących zmiany w organizacji urzędu. Wydaje się, iż bez kompleksowych zmian w tych obszarach urząd krajowy pozostanie niekonkurencyjny wobec urzędów unijnych i międzynarodowych, co, w skutkach, negatywnie oddziałuje na rynek. W celu skrócenia procesu udzielania praw należy przyrzeć się szczególnie pracy komórek zajmujących się wejściem (przyjęcie zgłoszenia) i wyjściem (zarejestrowanie i wysłanie decyzji) produktu (decyzji), których praca, polega w dużej mierze na procesach formalnych, łatwych do zreformowania celem uzyskania szybszej realizacji.

System udzielania praw własności przemysłowej powinien zostać podporządkowany efektywnej realizacji celów statutowych UP RP. Należy dążyć do szczegółowego zdefiniowania i usprawnienia procesów organizacyjnych dotyczących udzielania praw. Analiza ta może zostać wykonana np. przy pomocy tradycyjnego narzędzia SWOT, diagnozującego słabe i mocne strony organizacji.

Warto również rozważyć koncepcję skodyfikowania prawa własności przemysłowej¹. Regulacje prawa własności tworzą odrębny od innych, występujących w obrocie prawnym, system rządzący się szczególnymi regułami interpretacyjnymi. Stworzenie kodeksu własności przemysłowej pozwoliłoby opracować system zawierający spójne regulacje, uporządkować materialnie i procesowo przepisy, odpowiadające potrzebom współczesnej gospodarki.

Wskazane rekomendacje nie wyczerpują wszystkich koniecznych aspektów modelowania systemowego i procesowego udzielania praw własności przemysłowej na szczeblu krajowym. Mogą jednak w tym wymiarze stanowić podstawę do rozważenia przeprowadzenia gruntownej i koniecznej w tym zakresie reformy, której rezultaty przyczynią się do efektywnej budowy GOW, co w obecnej sytuacji gospodarczej (w warunkach pandemii) stanowi ważny element polityki innowacyjnej i strategii Narodowego Systemu Innowacyjności.

¹Obecnie trwają prace nad zmianą ustawy p.w.p. W projektowanych ramach formalnych zmiany te mają mieć jednak, jak dotychczas, kształt ustawy.

Należy mieć na uwadze, iż wskazane powyżej wnioski determinowane są ograniczeniami badawczymi, wynikającymi ze specyfiki przedmiotu badań i jego interdyscyplinarnego charakteru.

Pierwszy rodzaj ograniczeń wynika ze, zdiagnozowanego w trakcie realizacji procesu badawczego, niedostatku piśmiennictwa z dziedzin nauk o zarządzaniu i ekonomii dotyczącego przedmiotu pracy. Dotychczasowi badacze odnosili się w przeważającej mierze do zjawiska innowacji, nie dokonując analiz w obszarze własności przemysłowej. Z kolei bogata literatura prawnicza dotyczy praw własności przemysłowej, nie zajmując się, co do zasady, skutkami ekonomicznymi stosowania instrumentów regulacyjnych, ustanawiających monopol (własność przemysłową). Pierwszą trudnością zatem było dokonanie weryfikacji pojęciowej zjawiska własności przemysłowej w odniesieniu do nauk o zarządzaniu. W tym celu po dokonaniu szczegółowej analizy dostępnego dorobku dziedzinowego (nauk o zarządzaniu, ekonomii i prawa), przyjęto, iż własność przemysłowa, w ujęciu nauk o zarządzaniu, jest regulacyjnie chronioną innowacją - jedynie taka bowiem (innowacja) oddziałuje na rynek.

Kolejne utrudnienie badawcze wynikało z przyjętego zakresu badań, dotyczącego postępowania (w trybie spornym przed KO), które znosi z rynku monopol (prawo własności przemysłowej) ze skutkiem takim jakby nigdy nie został przyznany. W tym obszarze nie zdiagnozowano kompleksowych badań, tym bardziej w zakresie wpływu monopolu i jego rynkowego uwolnienia na pozycję konkurencyjną przedsiębiorcy. Nie można było zatem dokonać odniesień do dorobku innych badaczy, realizować ich rekomendacji, ukierunkować się na kwestie szczegółowe, wymagające pogłębienia badań itp. Stan taki spowodował trudności na poziomie wyboru, które zakresy badanego zjawiska, przy szerokim ujęciu przedmiotu pracy, są badawczo najistotniejsze. Dysonans badawczy był spowodowany z jednej strony chęcią kompleksowego odniesienia się do każdego z obszarów z drugiej zaś został zdeterminowany ograniczonymi ramami dysertacji.

W drugiej fazie badań, polegających na analizie spraw dotyczących unieważnienia praw własności przemysłowej, źródłem pewnych ograniczeń badawczych okazał się sposób realizacji procesowej tych sporów, oparty na zasadzie kontryktoryjności. Zasada ta, bowiem, z której wynika unieważnianie praw wyłącznie na wniosek stron, ogranicza materiał badawczy jedynie do spraw zgłoszonych do unieważniania przez strony postępowań.

Na etapie badań empirycznych zasadnicze ograniczenie związane było z wieloletnim doświadczeniem w wykonywaniu przez autorkę funkcji zawodowych w strukturze UP RP. W tym zakresie najwięcej wątpliwości dotyczyło zachowania obiektywizmu w ramach przyjętej metody obserwacji uczestniczącej. Ostatecznie to, co stanowiło źródło wskazanych

wątpliwości, okazało się być cenne w kontekście przyjętych celów badawczych. Z tych względów ww. metoda została pozytywnie zweryfikowana, znalazła się w katalogu badawczym i dostarczyła istotnego materiału.

Największą ilość materiału badawczego w aspekcie realizacji celu pracy uzyskano z przeprowadzonych wywiadów. Mimo ograniczeń wynikających z, obowiązującego w trakcie badań, reżimu sanitarnego, respondenci aktywnie uczestniczyli w badaniu i w większości obszernie odnieśli się do zadanych im pytań. Jedyne trudności zdiagnozowano wśród grupy respondentów rekrutujących się spośród członków kolegium orzekającego UP RP - wynikały z faktu uczestnictwa po raz pierwszy w tego typu badaniu i obejmowały obszar interpretacji badanych zjawisk (incydentalnie istniały pojęciowe różnice w rozumieniu badanych zagadnień).

Wskazane powyżej ograniczenia nie zdeterminowały negatywnie osiągniętych rezultatów badań.

Analiza literatury i przeprowadzone badania jakościowe dostarczyły materiału do opracowania odpowiedzi na pytania badawcze i rozwiązanie problemu badawczego. Zrealizowany też został cel badawczy rozprawy. W tym zakresie, według aktualnego stanu wiedzy, praca zawiera przekrojowy materiał opracowany w zaplanowanych ramach jej przedmiotu. Z uwagi na synergiczny aspekt przedmiotu przedsięwziętych badań i ich znaczenie w zakresie nauk o zarządzaniu i jakości, szczególnie istotne, ze względu na potrzeby gospodarki wymagającej uruchomienia narzędzi umożliwiających jej rewitalizację po stanie zamrożenia spowodowanego ograniczeniami epidemicznymi, jest zaproponowanie dodatkowych kierunków badań, które mogłyby wypełnić istniejące w tym obszarze luki badawcze. Szczególną uwagę należy zwrócić na potrzebę badań dotyczących wpływu własności przemysłowej na sytuację przedsiębiorców w kontekście odniesień rynkowych (zysków i strat) i ekonomicznych. W tym celu warto zastanowić się nad przeprowadzaniem analiz kondycji finansowej i pozycji rynkowej firm z różnych grup branżowych przed, po udzieleniu prawa własności przemysłowej i po jego eliminacji z rynku (unieważnieniu, stwierdzeniu wygaśnięcia). Przydatne w tym zakresie mogą być metody ilościowe. Na próbie statystycznej można by wówczas ukazać dane liczbowe i pokazać istniejące między nimi powiązania, różnice i podobieństwa. Uzyskane dane umożliwiłyby koncepcyjny, zaplanowany dobór odpowiednich narzędzi, mających na celu pobudzenie inicjatyw innowacyjnych w tym zgłaszanie do ochrony przedmiotów własności przemysłowej. Obecnie funkcjonujący w tym względzie w UP RP system zachęt sprowadza się w szczególności do przedsięwziętych ad hoc w zależności od

dostępności źródła finansowania, inicjatyw na dopłaty do opłat administracyjnych za zgłoszenie, co nie daje oczekiwanych rezultatów.

W dalszych badaniach powinno się również uwzględnić postulaty Jasińskiego (Jasiński, 2013) w zakresie analiz nad współczesnym modelem procesu innowacji. Odniesienia do poszczególnych elementów tego modelu w konwencji rozbudowywania ich o fazy procesowe są zasadne i istotne dla ustalenia gospodarczego bytu innowacji, jej pozycji rynkowej a w konsekwencji rozwoju GOW. Zaproponowana w pracy rozbudowa procesu innowacji o kolejną fazę stanowi próbę realizacji ww. postulatu i może być przyczynkiem do dalszych badań.

Pogłębione badania powinny dotyczyć również ekonomicznych skutków stosowania strategii innowacji.

Oddzielnym zagadnieniem jest zarządzanie własnością przemysłową. W tym obszarze również zdiagnozowano brak odpowiednich, szczegółowych, badań dotyczących interakcji stosowanych metod z wynikami ekonomicznymi przedsiębiorstw.

Ważna jest również kwestia zagadnień dotyczących skuteczności własności przemysłowej. W literaturze przedmiotu brakuje wnioskowania opartego na pogłębionych badaniach przedsiębiorców z różnych branż, również w odniesieniu do miary efektywności udzielonych przez UP RP patentów. Rezultaty tych badań byłyby użyteczne dla opracowania polityki działania i strategii udzielania praw własności przemysłowej w krajowym systemie udzielania monopolu w zakresie własności przemysłowej.

Kolejnym zagadnieniem wartym zgłębienia są skutki własności przemysłowej w obszarze GOW. Należałoby zbadać oddziaływanie poszczególnych praw wyłącznych na najistotniejsze gałęzie produkcji. W tej części warto również byłoby dokonać analizy wpływu na system krajowy udzielania praw, czynności dokonywanych w konkurencyjnych systemach przyznawania ochrony: europejskim realizowanym przez EPO, unijnym wykonywanym przez EUIPO i międzynarodowym stosowanym przez WIPO. Badania te pozwoliłyby na opracowanie założeń skutecznej, zrównoważonej międzynarodowej polityki Państwa wobec udzielania praw wyłącznych przez te urzędy i organizacje. Kwestia ta pozostaje ważna z uwagi na konieczność przeciwdziałania skutkom ochrony realizowanej przez systemy konkurencyjne wobec praw krajowych, widocznych na rynku polskim oraz w związku z ostatnimi działaniami unijnymi, mającymi na celu dofinansowanie zgłoszeń do EPO.

Studia i badania związane z przygotowaniem rozprawy wykazały szereg luk i potrzeb odnoszących się do interdyscyplinarnego ujęcia zagadnień własności przemysłowej. Zdiagnozowano brak literatury przedmiotu kompleksowo traktującej ten ważny gospodarczo obszar w charakterze zjawiska odpowiadającego jego istocie, łączącej synergicznie aspekty

regulacyjne (prawne) z zarządczymi i ekonomicznymi. Z tego względu i z uwagi na gospodarczą rolę własności przemysłowej w skalach makro i mikroekonomicznych założeniem rozprawy jest również inspiracja do dalszych studiów i badań w zakresie omówionych problemów. Badania porównawcze przeprowadzone w ramach dysertacji mogą zapoczątkować, w jej przedmiotowym obszarze, tworzenie pogłębionych analiz w zakresie rynkowego oddziaływania monopolu praw własności przemysłowej. Własność ta jest bowiem, jak wykazano, zjawiskiem mającym istotny wpływ na rozwój gospodarczy współczesnego Świata.

Spis treści rozprawy

Wykaz skrótów	9
Wprowadzenie.....	11
1. Znaczenie własności przemysłowej i identyfikacja potrzeb w zakresie badań naukowych w obszarze jej rynkowego oddziaływania.....	11
2. Cele rozprawy.....	14
3. Założenia procesu badawczego	18
4. Terminologia	21
5. Struktura rozprawy	23
1. Własność przemysłowa w ujęciu ekonomicznym	25
Wstęp.....	25
1.1. Ewolucja badań nad zjawiskiem innowacji i ich wpływu na rozwój gospodarczy	29
1.2. Pojęcie i rodzaje innowacji.....	39
1.2.1. Ujęcie innowacji w naukach o zarządzaniu i ekonomii	39
1.2.2. Ujęcie innowacji w systemie regulacyjnym	56
1.3. Modele procesu innowacyjnego, ewolucja i rola we współczesnej gospodarce	61
1.4. Podsumowanie.....	74
2. Własność przemysłowa w ujęciu regulacyjnym.....	76
Wstęp.....	77
2.1. Ochrona wynalazku	79
2.1.1. Systemy patentowe.....	79
2.1.2. Cechy konstrukcyjne patentu	84
2.1.3. Efektywność patentu	86
2.1.3.1. Charakter korzystania z wynalazku i forma korzystania z patentu	89
2.1.3.2. Czas, na który udzielany jest patent	90
2.1.3.3. Terytorium, na które udzielany jest patent	91
2.1.3.4. Treści zastrzeżeń patentowych zawartych w opisie patentowym (ograniczenie przedmiotowe).....	93
2.1.3.5. Kategorie wynalazków	94

2.1.3.6. Miary efektywności patentu	96
2.1.4. Roszczenia wynikające z ochrony patentowej	101
2.1.5. Unieważnienie patentu	103
2.2. Ochrona wzoru użytkowego i przesłanki unieważnienia prawa ochronnego.....	108
2.3. Ochrona wzoru przemysłowego i przesłanki unieważnienia prawa z rejestracji	114
2.3.1. Unieważnienie prawa z rejestracji wzoru przemysłowego.....	120
2.4. Ochrona znaku towarowego i przesłanki unieważnienia prawa ochronnego	123
2.4.1. Ekonomiczna kreacja znaku towarowego	123
2.4.2. Regulacyjna kreacja znaku towarowego	129
2.4.2.1. Podstawowe roszczenia z tytułu naruszenia prawa ochronnego na znak towarowy	135
2.4.3. Unieważnienie prawa ochronnego na znak towarowy	137
2.5. Systematyka i struktura procedur regulujących tryb unieważniania i stwierdzania wygaśnięcia praw własności przemysłowej.....	147
2.6. Podsumowanie.....	149
3. Obszary przewagi konkurencyjnej	159
Wstęp.....	159
3.1. Konkurencyjność a innowacyjność	161
3.1.1. Konkurencja w naukach o zarządzaniu i ekonomii.....	161
3.1.2. Regulacyjne ujęcie konkurencji	165
3.1.3. Zdolność konkurencyjna i potencjał konkurencyjności	166
3.1.4. Rodzaje konkurencji.....	168
3.1.5. Źródła i czynniki kształtowania przewagi konkurencyjnej	177
3.1.6. Innowacja jako źródło kształtowania przewagi konkurencyjnej	182
3.2. Istota strategii przedsiębiorstwa	185
3.2.1. Definicja, cechy i rodzaje strategii przedsiębiorstwa	186
3.2.2. Podstawy analizy strategicznej.....	191
3.3. Analiza konkurencji	194
3.4. Innowacja w świetle realizacji celów strategicznych przedsiębiorcy.....	199
3.4.1. Podstawy planowania innowacji	200
3.4.2. Bariery innowacyjności.....	203
3.4.3. Wskaźniki innowacyjności.....	205
3.5. Strategia innowacji.....	215
3.6. Modele i narzędzia strategii zarządzania innowacją w ujęciu ekonomicznym	226
3.7. Modele i narzędzia strategii zarządzania innowacją w ujęciu regulacyjnym.....	231
3.8. Podsumowanie.....	235
4. Metodyka badań empirycznych.....	236
4.1. Założenia części teoretycznej	236
4.2. Założenia i uwarunkowania części empirycznej	236
4.2.1. Wywiady	239
4.2.2. Obserwacja bezpośrednia uczestnicząca	243

4.3. Wyniki badań	245
4.3.1. Wyniki części poznawczej	245
4.3.2. Wyniki części empirycznej.....	248
4.3.2.1. Wyniki pogłębionych wywiadów indywidualnych	248
4.3.2.1.1. Wyniki wywiadów pierwszej grupy respondentów (strony, pełnomocnicy stron postępowania w trybie spornym)	249
Kształtowanie strategii rynkowej w oparciu o innowacje	249
Znaczenie własności przemysłowej (prawa wyłącznego) dla przedsiębiorcy w aspektach ekonomicznym i prawnym	250
Zmiany ekonomiczne przedsiębiorcy po unieważnieniu prawa	252
4.3.2.1.2. Wyniki wywiadów drugiej grupy respondentów (Przewodniczący KO i eksperci).....	253
Ochrona praw własności przemysłowej, jako instrument kształtujący gospodarkę	253
Funkcje, cele, znaczenie, rezultaty, efektywność, potrzeba zmian regulacyjnych systemu unieważniania praw wyłącznych	255
4.3.2.2. Wyniki obserwacji uczestniczącej.....	258
5. Wnioski, rekomendacje, ograniczenia badawcze i przyszłe kierunki badań.....	262
5.1. Wnioski ogólne.....	262
5.2. Wnioski szczegółowe	264
Model Strategii D IP.....	265
Modyfikacja procesu innowacji	268
5.3. Rekomendacje	272
5.4. Ograniczenia badawcze	277
5.5. Przyszłe kierunki badań.....	279
5.6. Zakończenie.....	281
Bibliografia.....	284
Spis rysunków	296
Spis wykresów.....	297
Spis tabel	298
Spis załączników	299

Bibliografia wykorzystana w streszczeniu

Balicki M. (2020), *Ochrona wzorów użytkowych*, Warszawa: Wolters Kluwer, 2020.

Biga B. (2017), *Ekonomiczna analiza odmienności własności intelektualnej i materialnej na przykładzie patentu*. Katowice: Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach, Nr 212, *Ekonomia* 9 , 2017.

Biga B. (2015), *Efektywność patentu. Ekonomiczna analiza prawa własności przemysłowej*. Zarządzenie publiczne 31/2015 ISSN 1898-3529 , 2015.

Gilbert J. T. (1994), *Choosing an Innovation Strategy: Theory and Practice* . *Busines Horizons*, 1994.

Jasiński A. H.(2013) *Model procesowy innowacji: Ramy teoretyczne*. Innowacje w zarządzaniu. *Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu* nr 300/2013, ISSN 1899-3192, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Wrocław 2013.

Karbowski A. i in. *Wybrane zagadnienia współpracy badawczo-rozwojowej przedsiębiorstw w ujęciu ekonomii gałęziowej*. *Studia i Prace Wydziału Nauk Ekonomicznych i Zarządzania* 44/2, 139-151 2016.

Kostera M. (2013), *Antropologia organizacji. Metodologia badań terenowych*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa, 2013

Kvale S. (2010), *Prowadzenie wywiadów*. Warszawa, 2010.

Miąsik D. (2012), *Stosunek prawa ochronny konkurencji do prawa własności intelektualnej*, Wolters Kluwer, 2012, Warszawa.

Levitt T. (2002) *Creative is not enough*. *Harvard Bussines Reviev*, 2002.

Pranulis V. i in. (2012), *Badania marketingowe. Teoria i praktyka*, Wydawnictwo Wyższa Szkoła Bankowa, 2012.

Trias de Bes i in. (2013), *Innowacyjność przepis na sukces*, Rebis, 2013.